

УДК 378:[37.011.3–051:78]

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Молчанова-Долінко В.О., аспірант кафедри педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет

У статті порушено проблему осмислення сутності поняття поліхудожня компетентність, а саме – її формування під час професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва, проведено аналіз методологічних засад впровадження педагогічної технології та перевірка її ефективності на практиці.

Ключові слова: компетентність, поліхудожність, поліхудожня компетентність, активність, діяльність, технологія, педагогічна технологія, професійність.

В статье затронута проблема осмысления сущности понятия полихудожественная компетентность, а именно – ее формирование в период профессионального становления будущих учителей музыкального искусства, проведен анализ методологических основ внедрения педагогической технологии и осуществлена проверка ее эффективности на практике.

Ключевые слова: компетентность, полихудожественность, полихудожественная компетентность, активность, деятельность, технология, педагогическая технология, профессиональность.

Molchanova-Dolinko V.O. TECHNOLOGY FORMATION OF POLY-ARTISTIC COMPETENTION IN THE IN PERIOD OF PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART

This article was written about the problem of technology formation of poly-artistic competention in the period of professional formation of future teacher of musical art. The article provides an opportunity to understand, to theoretically analyze and solve the technology formation of poly-artistic competention in the period of professional formation of future teacher of musical art on the basis of the notion «poly-artistic competention». The author of the article was the done attempt to analyze the technology formation of poly-artistic competention in the in period of professional formation of future teacher of musical art, and also hers role in life of teacher-musician.

Key words: competention, poly-artisticition, poly-artistic competention, poly-artistic activity, technology, pedagogical technology, professionalism, musical activity.

Постановка проблеми. У сучасних динамічних умовах сьогодення незмірно зростає значення формування гармонійно розвинутої, творчої, компетентної та суспільно активної особистості. Усі ланки системи освіти в Україні ставлять мету – підготувати високоосвічених, усебічно розвинених спеціалістів, кваліфікованих учителів музичного мистецтва, які могли б не тільки грамотно передавати навчальний матеріал, критично сприймати і переосмислювати його, втілюючи в життя педагогічні нововведення, а й залучати професійну майстерність, поліхудожню компетентність до власної роботи. Важливою є не стільки сума знань, скільки вміння самому здобувати, розвивати знання й користуватися ними доречно під час навчання саме творчій особистості. Саме особистісний і професійний розвиток спеціалістів нерозривно пов'язаний із формуванням поліхудожньої компетентності майбутніх учителів музики, а саме – із створенням такого навчального середовища, яке сприятиме постійному збільшенню потреби до процесу пізнання. В умовах динамічного розвитку суспільства актуальним стає питання щодо формування поліхудожньої компетентності в

майбутніх спеціалістів, які прагнуть самовдосконалюватися під час творчої діяльності, саме в музичній сфері. Незважаючи на значну увагу дослідників до цієї проблеми, на наш погляд, вона залишається недостатньо вивченою, незважаючи на її практичний запит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пошуку професійного становлення майбутнього учителя розглядається в різних аспектах. Найбільш представленими є роботи з визначення здібності студента самостійно організувати навчання (В. Буряк, О. Конопкін, Т. Курдрявцев, О. Малихін, О. Осницький, Г. Штельмах). У сучасних наукових працях з різних теоретичних боків розкрито соціально-педагогічні й психодидактичні умови розвитку пізнавальної активності студентів (М. Богомолва, І. Журавльов, О. Зоріна, І. Логвінов, Т. Тихомирова). До основних стимульних дидактичних умов відносять і навчальну взаємодію (О. Любчук, О. Степанов, Д. Тайдж, Є. Тунік, Н. Хазратова).

Останнім часом значно актуалізувалися інтегративні тенденції в дидактиці, теорії педагогіки. Дослідники вивчають феномен освітньої інтеграції на матеріалі різних дис-

циплін (Р. Арцишевський, Н. Бібік, В. Гузеєв, Я. Данилюк, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, М. Чапаєв), зокрема предметів художньо-естетичного циклу (О. Курєвіна, Л. Предтеченська, Л. Савенкова, Н. Терентєва, В. Тименко, П. Шевченко, О. Щолокова, Б. Юсов), підкреслюючи, що в умовах інтегрованого навчання взаємопроникнення й систематизації знань особистості, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного) відбувається більш ефективно. Також науковці відзначають значне збільшення евристичного потенціалу мистецтва за умов впровадження інтегративних технологій.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає в розкритті сутності поняття поліхудожня компетентність, а саме – її формування під час професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва шляхом аналізу методологічних засад впровадження педагогічної технології та перевірки її ефективності на практиці.

Нами були використані такі методи науково-педагогічного дослідження: тестування, опитування, аналіз, синтез, узагальнення, тематична бесіда, педагогічний експеримент.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній психолого-педагогічній науці поняття "компетентність" трактується як готовність до виконання певної діяльності, спроможність використовувати набуті знання, уміння, навички в житті. У сукупності всі результати мистецької освіти мають забезпечувати готовність особистості до самостійної художньої діяльності, тобто естетичну компетентність. Компетентність як прагнення і здатність до постійного зростання – це саме той аспект новизни, який сьогодні осмислюється на рівні теорії особистісно-зорієнтованого виховання, але, на жаль, надто повільно опановується загальноосвітньою практикою з огляду на недостатню розробку відповідних педагогічних технологій. Іноді поняття «компетентність» розуміють дещо спрощено, як певну сукупність знань і вмінь, що забезпечують готовність до відповідної діяльності. Проте, як відомо, «можу» щось здійснювати не завжди узгоджується з «хочу» і не гарантує, що «буду» це здійснювати [4].

Науковці виокремлюють таку внутрішню структуру компетентності: 1) знання; 2) пізнавальні навички; 3) практичні навички; 4) відношення; 5) емоції; 6) цінності та етика; 7) мотивація.

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні

або ключові вміння, базові вміння, ключові уявлення або опорні знання. Європейські експерти визначають поняття «компетентність» як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії [8].

Як стверджує С. Бондар, «<...> компетентність – це здатність особистості діяти. Але жодна людина не діятиме, якщо вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності <...> Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій» [2].

Розглядаючи поняття «поліхудожня компетентність», О. Нікітіна пропонує включити до неї наступні компетенції, які сповна можуть бути застосовані у виконавській практиці і також вимагають певного рівня сформованості художньої досвідченості. Серед запропонованих автором компетентностей: образотворчо-мовна, вербально-образна, образно-стильова, стратегічна і продуктивно-образна. Лю Цяньцян дещо адаптував запропоновані автором компетентності і запропонував наступні [5]:

Образотворчо-технологічна – готовність розуміти художній образ твору або танцювальної композиції, самостійно і грамотно використовувати засоби виразності, адекватні образу.

Вербально-образна – уміння вербально інтерпретувати образ, пояснити його сенс, зміст з використанням художньо-виразних мовних засобів, художніх метафор при обговоренні твору або під час роботи над ним.

Образно-стильова – знання основних стильових напрямів в мистецтві, характерні особливості одного конкретного стилю в різних видах мистецтва, уміння створювати музичні або хореографічні творчі етюди, відповідно до заданого стилю.

Стратегічна компетентність – уміння бачити педагогічну ситуацію, в якій даний конкретний твір або хореографічний образ може бути використаний як педагогічний засіб, з метою вирішення певних виховних завдань.

Продуктивно-образна – здібність до мобільного переходу від репродуктивної до самостійної творчої діяльності в художньому читанні образів у виконавському процесі.

У професійній підготовці майбутнього учителя музичного мистецтва важливим є вміння залучити учнів до естетичного споглядання, емоційного переживання, інту-

їтивного осягнення багатозначних життєвих ситуацій, виражених різноманітними художніми образами.

Під поняттям «поліхудожня компетентність» потрібно розуміти: здатність студентської молоді до визначення механізмів інтеграції кожного виду мистецтва, здатність виокремлювати диференційовані ознаки видів мистецтв, накопичувати досвід сприйняття кожного мистецтва та узагальнювати його ознаки, внаслідок чого формується «поліхудожня компетентність». Ці поняття взаємопов'язані. Вони ґрунтуються на певних умовах, тобто на різноманітності засобів оволодіння знаннями, які допомагають оперувати надалі різними видами мистецтва.

Отже, вище розглянута змістовна сутність поняття «поліхудожня компетентність» потребувала аналізу методологічних засад впровадження педагогічної технології та перевірки її ефективності на практиці, що дозволило б зробити проєкцію виділених нами теоретичних знань та положень в практику навчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Поняття «технологія» виникло в зв'язку з технічним прогресом, і згідно зі словником (грецьк. *Techné* – мистецтво, ремесло + *logos* – поняття, вчення), є сукупністю знань про засоби обробки матеріалів. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій із використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) і умов. Технологія в процесуальному розумінні відповідає на запитання: «Як зробити, якими засобами?» [7, с. 210].

Поняття «педагогічна технологія» отримує все більше застосування в теорії навчання. Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним критеріям технологічності:

Концептуальність – (опора на певну наукову концепцію, що включає філософське, дидактичне та соціально-педагогічне досягнення цілей).

Системність – у педагогічній технології мають просліджуватись усі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність.

Керованість – передбачається можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання.

Ефективність – технологія повинна обиратися відповідно до результатів і оптимальних затрат, необхідності гарантувати досягнення певного стандарту навчання.

Відтворюваність – можливість застосування педагогічних технологій в інших однотипних освітніх закладах іншими суб'єктами [7, с. 211].

До структури педагогічної технології входять:

- 1) концептуальна основа;
- 2) змістова частина навчання: цілі навчання, зміст навчального матеріалу;
- 3) процесуальна частина – технологічний процес: організація навчального процесу; методи і форми навчальної діяльності учнів; методи і форми роботи вчителя; діяльність з управління процесом засвоєння матеріалу;

- 4) діагностування навчального процесу.

Розвиток сучасної освіти потребує розробки нових засад, упровадження технологій, на яких ґрунтуватиметься процес викладання музичного мистецтва. Вивчення студентом цього предмету через формування поліхудожньої компетентності є основою формування розвитку інтелектуальної, культурної особистості.

Ми надаємо увагу до застосування технології проблемного навчання.

Нині під проблемним навчанням мається на увазі така організація навчальних занять (музичних), яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність студентів, в результаті чого і відбувається творче оволодіння професійними знаннями, навиками, вміннями, а також активний розвиток розумових здібностей.

Проблемне навчання має за основу створення особливого виду мотивації – проблемної, тому вимагає адекватного конструювання дидактичного змісту матеріалу, що повинен бути створений як ланцюг проблемних ситуацій. Проблемні ситуації можуть бути різними: по змісту невідомого, по рівню проблемності, по виду розбіжності інформації, по іншим методичним особливостям.

Педагогічна проблемна ситуація створюється за допомогою активізуючих дій, питань педагога, що підкреслюють новизну, важливість, яскравість та інші якісні риси об'єкта пізнання. Створення психологічної проблемної ситуації є дуже індивідуальним. Ні занадто важка, ні занадто легка пізнавальна задача не створить проблемної ситуації для студентів. Проблемні ситуації можуть створюватися на всіх етапах процесу навчання: при поясненні, при закріпленні, при контролі. Педагог створює проблемну ситуацію, направляє студентів на її вирішення, організує пошук рішення.

Отже, особистість ставиться в позицію суб'єкта свого навчання і, як результат, у неї з'являються нові знання, вона оволодіває новими способами дії. Складність управління проблемним навчанням в тому, що виникнення проблемної ситуації – акт

індивідуальний, тому від педагога вимагається диференційований і індивідуальний підхід.

Методичні принципи створення проблемних ситуацій:

– педагог підводить студентів до протиріччя і пропонує їм самим знайти спосіб його рішення;

– демонструє протиріччя практичною діяльністю;

– викладає різні точки зору на одне і теж питання;

– пропонує класу роздивитися явище з різних позицій (наприклад, командира, юриста, фінансиста, педагога);

– підштовхує студентів робити зіставлення, узагальнення, висновки із ситуації, зіставляти факти;

– надає конкретні питання (на узагальнення, конкретизацію, логіку);

– окреслює проблемні теоретичні і практичні завдання (наприклад, винахідницькі);

– надає проблемні задачі (наприклад: з невеликими або перенасиченими вихідними даними, з невизначеністю в постановці питання з протиріччями в даних, з помилками, з обмеженим часом виконання, на подолання «психологічної інерції» та інше).

Для реалізації проблемної технології необхідно:

– відбір найактуальніших задач;

– окреслення особливостей проблемного навчання в різних видах навчальної роботи;

– побудова оптимальної системи проблемного навчання. Створення навчальних і методичних посібників;

– особистісний підхід та майстерність учителя музичного мистецтва, що має побудити формування поліхудожньої компетентності у майбутнього спеціаліста.

Після впровадження розроблених занять нами був проведений контрольний зріз

в узгоджені з тестуванням, яке було зроблено ще в констатувальному експерименті. Крім того, ми використали методи спостереження та опитування. Порівняльний аналіз результатів констатувального та формуального експериментів має відбиток у порівняльній таблиці.

З порівняльної таблиці видно, що в експериментальній групі низький рівень зменшився на 30%, а високий – збільшився на 11,9%. В той час, як в контрольній групі різниця до і після викладеної теми незначна: низький рівень – 1,5%, а високий – 1,2%.

Таким чином, проведений експеримент показав свою ефективність, яка дозволяє студентам оволодіти закономірностями художнього мислення на основі принципу монтажу, що в ході вирішення творчих завдань дозволяє користуватися такими прийомами художньої діяльності, як заміна рішення, комбінування, накопичення ідей через формування поліхудожньої компетентності під час навчання майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки з проведеного дослідження.

Проблема формування поліхудожньої компетентності під час навчання майбутніх учителів музичного мистецтва відіграє значну роль у розвитку сучасної освіти України. Формування саме поліхудожньої компетентності дозволяє вирішити актуальну на сьогодні проблему здібностей та емоційної сфери. Свобода вибору, створення рівних можливостей для кожного, гармонізація стосунків між людьми – необхідні ознаки загальнолюдських підходів.

Формування сучасної особистості пов'язане зі способами організації оволодіння різноманітними знаннями, уміннями, навичками. Це передбачає сенсоутворення, інтеграцію теоретичних і практичних знань, синтез теоретичної діяльності з конкретно-предметною, цілеспрямовану підготовку до спілкування між викладачами, студентами і художніми творами мистецтва. Останнє неможливо поза сформованістю різноманітних знань, визначенням ролі загальнолюдських цінностей, усвідомленням здатності до створення нових оригінальних продуктів творчої діяльності, оволодінням уміннями вести діалог.

Поняття «поліхудожня компетентність» є складним інтегральним психічним новоутворенням особистості, що передбачає оволодіння різними способами художньої діяльності, включенням їх безпосередньо в навчальний процес на уроках музичного мистецтва. Доцільна розробка технології формування поліхудожньої компетентності сприяє підвищенню її ефективності,

Таблиця

Порівняльний аналіз результатів констатувального та формуального експериментів

Результати констатувального експерименту в контрольній групі		Результати формуального експерименту в експериментальній групі	
До проведення експерименту	Після проведення експерименту	До проведення експерименту	Після проведення експерименту
49,7	48,2	46,7	16,7
30,3	30,2	30,9	46,5
15,1	15,5	15,7	18,2
4,9	6,1	6,7	18,6

стрижнем якої є визнання духовних цінностей на основі розуміння сенсу буття, включення механізмів суб'єктивного світу особистостей, буття власних художніх творів. Масове включення студентів у процес формування поліхудожньої компетентності вимагає усвідомлення сприйняття музики як виду мистецтва в контексті організації міжпредметних зв'язків.

Вищезазначена проблема є досить складною і вимагає більш ретельного теоретичного і практичного дослідження, яке відобразиться на практиці, що і є завданням нашого наступного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ануфриева Н.И. Педагогические условия развития познавательной активности учащихся в процессе начального специального музыкального образования: автореф. дис.... на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Наталья Ивановна Ануфриева. – М., 2005. – 23 с.
2. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. Бондар // Біологія і хімія у школі. – 2003. – № 2. – С. 8–9.
3. Егорова С.В. Развитие исполнительской активности будущего учителя музыки в процессе его фортепианной подготовки: дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / С.В. Егорова. – Москва, 1998.
4. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: [посібник для вчителів] / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
5. Никитина О.Ю. Художественная компетенция подростков / О.Ю. Никитина // Педагогические проблемы становления субъективности школьника, студента, педагога в системе непрерывного образования: сб. науч. и метод. трудов. Вып. 5: В 3 ч. / под ред. Н.К. Сергеева, Н.М. Борытко. – Волгоград: Изд-во ВГИПКРО, 2002. – Ч. 2. – С. 27–30.
6. Рудницька О.П. Музыка і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти/ О.П. Рудницька. – К., 1998. – 247с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: [уч. пос.] / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – С. 208–212.
8. Хуторской А. Образовательные компетенции в дидактике и методиках личностно-ориентированного обучения / А. Хуторской // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / Гол ред. В.К. Буряк. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С. 104–112.